

Neki aspekti života odraslih samaca

Ana Šimunić¹, Luka Mustapić²

¹ Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Obala kralja Petra Krešimira IV., 2, 23000 Zadar, Hrvatska

² Osnovna škola "Dr. fra Karlo Balić", 21250 Šestanovac

Sažetak: Na globalnoj razini, iz godine u godinu dolazi do povećanja broja samaca, odnosno osoba koje, bilo voljno ili nevoljno, nisu ni u kakvom obliku partnerskog odnosa, čime se povećava i potreba za istraživanjem ovog specifičnog fenomena. U ovom su radu prikazani određeni aspekti samaštva i izazovi s kojima se samci suočavaju, a koji su u dosadašnjoj literaturi sagledavani i istraživani: razlozi koji dovode do osamljivanja, sveprisutni stereotipi i diskriminacija, psihološka dobrobit samaca te njihovo funkcioniranje u kontekstu radnog mjesta i usklađivanja poslovnog s obiteljskim i privatnim životom. Prikazani su i specifični metodološki izazovi u određenom području istraživanja te smjernice za buduća istraživanja. Poglavitito se u ovom radu samaštvo analizira uzimajući u obzir perspektivu nikad vjenčanih odraslih osoba bez djece koje nisu u predanom ljubavnom ili partnerskom odnosu.

Unatoč tome što se zbog svojeg statusa nerijetko moraju suočavati s kritikama onih koji ne uvažavaju pluralnost stavova i životnih odabira, samci se, po pitanju subjektivne dobrobiti, uglavnom nisu pokazali inferiornima osobama u braku. Ipak je i dalje relacija bračnog statusa i psihološke dobrobiti zamršena i nejednolična. Pokazalo se da je potrebno u pogledu radnih uvjeta apelirati na jednakost prava i tretmana bez obzira na osobni i obiteljski status osobe, što bi u konačnici djelovalo blagotvorno i na organizacije i društvo u cjelini. Evidentan je nedostatak većeg broja ciljanih istraživanja samaca u Hrvatskoj. Uzimajući u obzir navedeno, bilo bi potrebno provesti podrobija istraživanja kojima bi se temeljitije ispitala uloga u ovom radu prikazanih varijabli u kontekstu samaštva, ali i drugih mehanizama i odrednica zadovoljstva i dobrobiti ove skupine ljudi.

Ključne riječi: samaštvo, stereotipi, diskriminacija, dobrobit, usklađenost radnih i privatnih uloga

Uvod

Jedno od istaknutih obilježja modernog postindustrijskog svijeta, osobito onog koji se uvriježenim geopolitičkim podjelama definira zapadom, sve je veće okretanje čovjeka individualizmu. U tom je smislu posljedično došlo do mijenjanja određenih trendova življenja, napose onih kojih se tiču ulaska u romantične veze, brakove i različite oblike životnog partnerstva. Kako pokazuju statistike, na globalnoj razini

iz godine u godinu dolazi do povećanja broja samaca, odnosno ljudi koji, bilo voljno ili nevoljno, nisu ni u kakvom obliku partnerskog odnosa. Prema podacima Američkog zavoda za statistiku, u 2019. godini broj samaca u SAD-u, odnosno ljudi koji nikada nisu stupili u brak, koji su razvedeni ili obudovjeli, iznosio je 125 milijuna, što je približno polovina odraslog stanovništva te zemlje (US Census Bureau, 2019). Hrvatsku, kao ni glavninu zemalja, taj trend nije zaobišao, stoga podatci Popisa

stanovništva iz 2011. pokazuju kako četvrtinu svih kućanstava naše zemlje čine upravo ona samačka (DZS, 2011a). Vodeći se podacima iz spomenutog Popisa, na razini Hrvatske se zamjećuje porast udjela samačkih kućanstava pa je tako, primjerice, 1953. on činio 14,1% ukupnog broja kućanstava, dok je 2011. taj udio porastao na 24,6% (DZS, 2011a). Struktura samačkih kućanstava, koja se definiraju kao ona kućanstva u kojima osoba starija od 15 godina živi sama, raznolika je. Od 373 120 samačkih kućanstava ustanovljenih popisom 2011. godine, 61,5% otpada na žene, a 38,5% na muškarce. Od ukupnog broja 32,3% samaca je nevjenčano, 45,4% obudovjelo, 14,2% razvedeno, a 7,4% ih je u braku, ali u trenutku popisa nisu živjeli s partnerom, dok je za 0,7% njih status nepoznat (DZS, 2011b). S obzirom na spolnu raspodjelu po ovdje navedenim kategorijama, od ukupnog broja nevjenčanih 60% su muškarci, a 40% žene, od obudovjelih su 84% žene, 16% muškarci, a razvedenih je, s obzirom na spol, gotovo podjednako, 51% muškaraca i 49% žena. Govoreći o pojedincima koji nikada nisu stupili u brak, njihova se proporcija u ukupnom stanovništvu Hrvatske tijekom posljednjih desetljeća također povećala. Naime, kada se sagledava cjelokupna populacija stanovništva starija od 15 godina, kod muškaraca je udio nevjenčanih 1991. iznosio 28,9%, 2001. 32,1%, a 2011. 34,6%. Kod žena je pak 1991. nevjenčanih bilo 19,4%, 2001. 21,9%, a 2011. 23,7% (DZS, 2011c). Podatci o broju samaca, odnosno nikad vjenčanih osoba, iz posljednjeg popisa stanovništva 2021. godine, još uvijek nisu dostupni, no u godišnjim izvješćima na stranicama Državnog zavoda za statistiku (dzs.hr/arhiva) vidljiv je trend smanjenja broja sklopljenih brakova i povećanja dobi stupanja u prvi brak, te povećanja broja jednočlanih kućanstava. Isti je trend vidljiv i na razini Europe (dzs.hr/demography/index). Iz navedenih podataka nije jasno radi li se ujedno i o osobama s djecom ili bez djece.

Razdoblje samaštva u mlađoj dobi može se smatrati normalnim razdobljem tijekom tranzicije u odraslu dob, koje pogoduje stjecanju otpornosti i spremnosti, odnosno zrelosti za kasnije razvojne faze (npr. osoba se posvećuje postizanju profesionalne stabilnosti), a postoji i struja novijih istraživanja tog razdoblja koji ima svoje specifičnosti (npr. van den Berg i Verbakel, 2022). Stoga se poglavito u ovom radu samaštvo posebice analizira uzimajući u obzir perspektivu nikad vjenčanih odraslih osoba bez djece koje u trenutku istraživanja nisu u predanoj vezi. U pretraživanju literature vodilo se računa da se pregledi istraživanja i sama istraživanja bave prije navedenom skupinom osoba koje su u fokusu ovog rada. Pretraživani su prvenstveno Google Scholar i ResearchGate uz termine na hrvatskom i engleskom jeziku: “single adults”, “singles”, “singlehood”, “single employees/workers/professionals”, “childless”, “never married”, “samci”, “samaštvo”, “odrasli samci”, “nikad vjenčani” i slično. Većinom su pronađena istraživanja u kojima se skupina samaca navodi samo kao kategorija bračnog statusa u opisu uzoraka istraživanja te takva istraživanja nisu dalje razmatrana. Tako je razmatrano tek ukupno 50 znanstvenih istraživanja i osvrta na život samaca, što govori o oskudnom broju istraživanja u području. Svi su članci objavljeni u 21. stoljeću. Literatura o teorijskim podlogama pitanja kojima su se bavili razmatrani članci dalje se nalazila s obzirom na reference navedene u njima. Uzimajući u obzir kompleksnost, ali i specifičnost samog fenomena i različitih elemenata povezanih s njim, u ovom će radu biti prikazani određeni aspekti samaštva koji su u pregledanoj literaturi sagledavani i istraživani (i za koje postoji velika potreba za daljnjim istraživanjima). U prvom redu, razlozi samaštva te sveprisutni stereotipi i diskriminacija s kojima se suočavaju samci, zatim psihološka dobrobit samaca te njihovo funkcioniranje u kontekstu radnog mjesta i usklađenosti

radnog s obiteljskim i privatnim životom. Na kraju rada nalaze se osvrt na glavne metodološke izazove u ovom području istraživanja te određene smjernice za daljnja istraživanja.

Unutar same teme samaštva često se diskutira o prirodi njegove uzročnosti, odnosno razloga koji dovode do toga. S obzirom na to da je riječ o složenom procesu čiju genezu nije moguće svesti na jedno jednostavno objašnjenje, sljedeći je odlomak posvećen upravo spomenutoj problematici gledanoj iz različitih perspektiva.

Teoretiziranje samaštva i razlozi za osamljivanje

U ovom se radu razmatra samaštvo kroz prizmu osoba koji nisu u predanoj vezi i koje nemaju djecu. Općenito rečeno, dosadašnja su istraživanja iz različitih perspektiva nastojala objasniti uzroke samaštva (Austrom i Hanel, 1985; Frazier i sur., 1996), pri čemu valja istaknuti kako nijedna od tih perspektiva nije samodostatna, već je u tumačenju ovog fenomena potrebno uzeti u obzir različita teorijska viđenja i postavke. Dva najvažnija pravca koja teoretiziraju samaštvo su evolucijski pravac (Apostolou, 2017) te onaj koji navedeno tumači iz pozicije teorije privrženosti (Pepping i sur., 2018), a koji će biti opisani u nastavku.

Jedan od značajnijih autora koji sustavno provodi istraživanja u ovoj domeni je Menelaos Apostolou, koji samaštvo sagledava i analizira s evolucijske točke gledišta. Uzimajući u obzir činjenicu kako su ljudi vrsta koja se spolno razmnožava i kako je preduvjet stvaranja potomstva mogućnost pristupa reproduktivnom kapacitetu jedinke suprotnog spola te da partnerstvo s drugom osobom uvelike povećava vjerojatnost za preživljavanje potomstva, s vremenom su se razvili određeni psihološki mehanizmi, poput potrebe za intimnošću i

romantične ljubavi, koji usmjeravaju ljude na traženje partnera i uspostavu dugoročnih veza (Apostolou i Esposito, 2020; Buss i Schmitt, 2019). Utoliko, osamljivanje bi se u ovom kontekstu moglo razmatrati kao nešto što, evolucijski razmatrano, nije u skladu s postavkama opstojnosti naše vrste jer odbacuje element prokreacije, pri čemu je važno naglasiti kako u pozadini takvih tendencija leže različiti faktori.

Na tom tragu, diskutirajući o razlozima koji dovode do samaštva, Apostolou (2017) predlaže klasifikaciju s četirima domenama imenujući ih kao: 1) očuvanje tjelesnih resursa, 2) evolucijska neusklađenost, 3) osobna ograničenja i 4) privremeno samaštvo. Prema njemu, prva se domena odnosi na očuvanje vlastitih tjelesnih resursa koji se, u slučaju samaštva, umjesto trošenja na privlačenje i zadržavanje partnera, usmjeravaju na neke druge, u određenom trenutku važnije i primjerenije aspekte, poput stjecanja kvalitetnog obrazovanja ili pronalaženje dobrog posla. S obzirom na to da su potonje karakteristike iznimno cijenjene na tržištu traženja partnera, one povećavaju vjerojatnost pronalaska kvalitetnog partnera u kasnijim fazama života. Također, pojedinci mogu biti samci, ali se upuštati u kratkoročne seksualne avanture bez uspostavljanja intimne veze, izbjegavajući tako ulaganje i vezivanje koji zahtijevaju trud i posvećenost. Druga se domena odnosi na korjenitu evolucijsku promjenu načina biranja partnera, prelazak s preindustrijske, stoljećima duge prakse dogovaranja brakova iz interesa, na postindustrijsku slobodu izbora. U tom se smislu, prema riječima autora, opisana tranzicija evolucijski gledano dogodila prebrzo, posljedično onemogućavajući adekvatnu prilagodbu mehanizama traženja partnera novonastalom konceptu slobodnog biranja. Treća domena pak predstavlja osobne deficite koji sprječavaju ljude da ostvare bliske veze. Spomenuti deficiti, bilo fizički ili mentalni, s jedne se strane mogu smatrati nepoželjnim i odbojnim od strane drugih te, s

druge strane, otežavaju pronalaženje partnera jer oduzimaju ljudima potrebne resurse za njihovo pronalaženje. I kao posljednje, samaštvo može biti privremena, prijelazna faza koja je, primjerice, uslijedila nakon okončanja dugotrajne veze, ali još nije došlo do sklapanja nove.

U istraživanju Apostolou i suradnika (2021) na uzorku od 6822 samca iz osam različitih zemalja – Brazila, Kine, Češke, Grčke, Mađarske, Indije, Japana i Velike Britanije, sudionici su zamoljeni da procijene 92 različita moguća razloga zašto nisu u intimnoj vezi. Ti su razlozi klasificirani u 12 faktora, uključujući nečiju percipiranu nesposobnost da pronađe pravog partnera, percepciju da netko nije dobar u flertu i želju da se usredotoči na svoju karijeru. Ekstrahirani faktori dalje su klasificirani u tri odvojene domene: percipirana slaba sposobnost privlačenja partnera, želja za slobodom izbora i trenutčno prijelazno razdoblje između veza. Osim spomenute kategorizacije, Apostolou i suradnici (2020; 2021) također naglašavaju kako se pojedinci, s obzirom na određene karakteristike, poput spola i dobi, razlikuju u razlozima koji ih mogu dovesti do samaštva. Na tom tragu, smatra se kako su muškarci skloniji biti slobodni zbog mogućnosti ulaganja u kratkoročne, ležerne seksualne odnose. S druge strane, s obzirom na to da žene, zbog potencijalne trudnoće, imaju višu razinu roditeljskog ulaganja, to determinira njihovu tendenciju traženja muškaraca koji su spremni brinuti se o njima i budućem potomstvu (Buss, 2017). Konkretno, pokazalo se kako muškarci češće navode da su samci jer se nisu bavili stvaranjem obitelji i kako bi mogli slobodno koketirati, dok žene kao primarne razloge navode izbjegavanje potencijalne boli i razočaranja te smatranje sebe nepoželjnim supružnicama. Pored toga, utvrđeno je kako mlađe osobe za svoj samački status navode razloge poput loših vještina zavođenja, smatranje sebe nepoželjnim partnerom te averziju prema predanosti. Stariji pak češće upućuju na to da su

samci prvenstveno kako bi mogli slobodno raditi ono što žele (Apostolou i Esposito, 2020). U jednom recentnom istraživanju na uzorku punoljetnih sudionika iz Grčke i Cipra, Apostolou i Patsiarika (2022) ispitali su odnos socioseksualnosti, mračne trijade i fokusa na karijeru sa statusom veze. Rezultati su pokazali da su muškarci i žene koji su težili neograničenoj socioseksualnosti i koji su postigli više rezultate u mračnoj trijadi vjerojatnije radije bili sami nego u intimnoj vezi. Također su utvrdili trosmjernu interakciju između fokusa na karijeru, spola i dobi. Konkretno, za razliku od starijih žena, kod mlađih je žena veća usredotočenost na karijeru bila povezana s većom vjerojatnošću da će dobrovoljno ostati same nego biti u intimnoj vezi. Iako navedeni rezultati donekle govore u prilog predrasudama o samcima kao sebičnim, samousmjerenim osobama, ipak treba uzeti u obzir to da je poštenije odlučiti ostati sam ako se procjenjuje da se ne mogu dostatno uložiti vlastiti resursi u održavanje kvalitetne intimne veze.

S druge pak strane, Pepping i suradnici (2018) rasvjetljavaju fenomen samaštva oslanjajući se na Bowlbyjevu teoriju privrženosti, koja se pokazala jednom od najvrjednijih za razumijevanje dinamike odnosa tijekom **životnog** vijeka. U tom smislu, izbjegavajuća privrženost, koju odlikuju održavanje distance, nelagoda zbog intimnosti i prekomjerno oslanjanje na sebe, te anksiozna privrženost, koja podrazumijeva osjetljivost na odbacivanje te intenzivan stres kada potrebe za privrženošću nisu zadovoljene, mogu stajati u podlozi samaštva u odrasloj dobi.

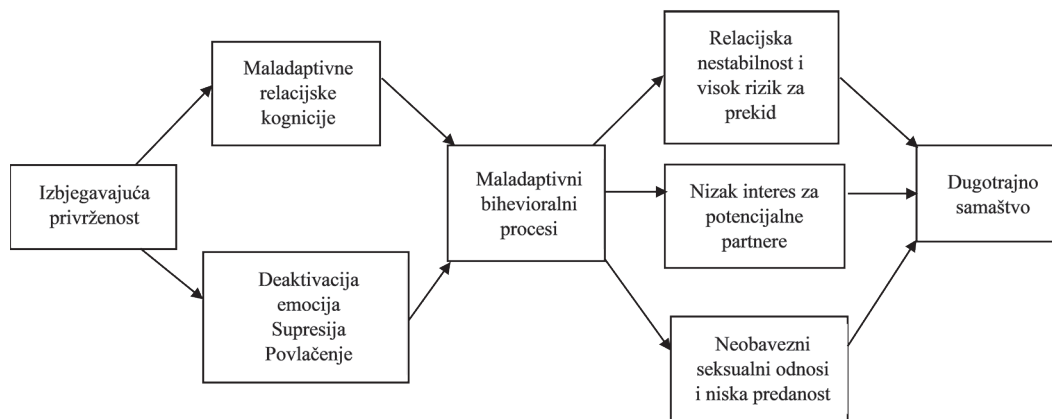
Pojedinci koji su tijekom djetinjstva razvili izbjegavajuću privrženost pokazuju niz kognitivnih, afektivnih i ponašajnih procesa koji potkopavaju potencijal za intimnošću. Općenito, njihovo je ponašanje usmjereno na deaktivaciju sustava privrženosti pa tako, premda dubinski osjećaju potrebu za bliskošću, u prilikama za povezivanje prigušuju bilo kakve

inicijative, prvenstveno s ciljem izbjegavanja potencijalnog stresa i razočaranja (Pepping i sur., 2018). Stoga su prisutne inhibicija emocija, teškoće u povjeravanju i otvaranju spram drugih, pretjerana neovisnost, ali i odbijanje pomoći i emocionalne podrške. Sukladno tome, za pojedince koji imaju razvijen taj stil privrženosti manje je vjerojatno da će uspostaviti privrženou romantičnu vezu i vjerojatnije je da će izbjegavati nove veze nakon prekida (Brassard i sur., 2007; Li i Chan, 2012). Pepping i suradnici (2018) daju shematski prikaz i objašnjenje dugotrajnog samaštva u kontekstu izbjegavajućeg stila privrženosti.

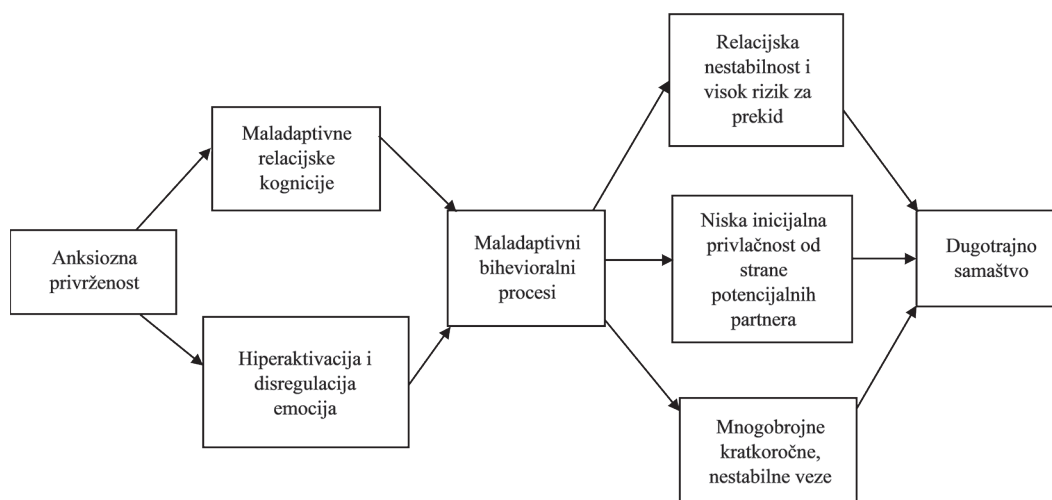
Kao što se može vidjeti iz prikazane sheme (Slika 1), autori smatraju kako izbjegavajuća privrženost predisponira pojedinca za maladaptivne relacijske kognicije, s jedne strane, te za probleme na emocionalnom planu, primarno u obliku potiskivanja i povlačenja, s druge strane. Navedeni obrasci determiniraju osobu za maladaptivne ponašajne obrasce, a spomenuto se manifestira nestabilnošću u odnosima, visokom rizičnošću za prekide, generalno niskim interesom za partnere, ali i nerijetkim upuštanjem u spolni odnos bez ulaganja i predanosti. Premda se pokazalo kako ovaj stil sa sobom nosi niz problema u pogle-

du mogućnosti stvaranja bilo romantičnih bilo neromantičnih odnosa, kao i lošiju psihosocijalnu prilagodbu u cjelini (Cooper i sur., 1998), pokazalo se kako ipak postoje čimbenici koji mogu ublažiti te negativne efekte. Primjerice, neki pojedinci kao razlog samaštva navode posvećivanje karijeri i poslu, a pokazalo se kako su ljudi s izbjegavajućim stilom uspješniji u karijerama koje karakteriziraju samopouzdanje i autonomija te kako mogu biti zadovoljniji u svom poslu u usporedbi s onima koji su nisko na dimenziji izbjegavanja (Ein-Dor i sur., 2012).

S druge pak strane, anksiozna je privrženost praćena hiperaktivacijom sustava privrženosti, a autori navedeno opisuju kao osjećaj napetosti koji se pojavljuje kao produkt svojevrsne kontradikcije koju takvi pojedinci iskazuju u odnosima. Oni, naime, traže blizinu i intimnost s romantičnim partnerima, ali istovremeno iskazuju negativna očekivanja i ne vjeruju da će njihovi naponi za zblizavanjem biti uzvraćeni (Pepping i sur., 2018; Slika 2). Premda imaju izraženu potrebu za povezivanjem s drugima, oni istodobno pokazuju ponašanja koja potkopavaju takva nastojanja, u koje spadaju lošija komunikacija, sumnjičavost, ljubomora, ali i generalno nerealna očekivanja ve-

Slika 1. Model deaktivacije sustava privrženosti i dugotrajnog samaštva (Pepping i sur., 2018)

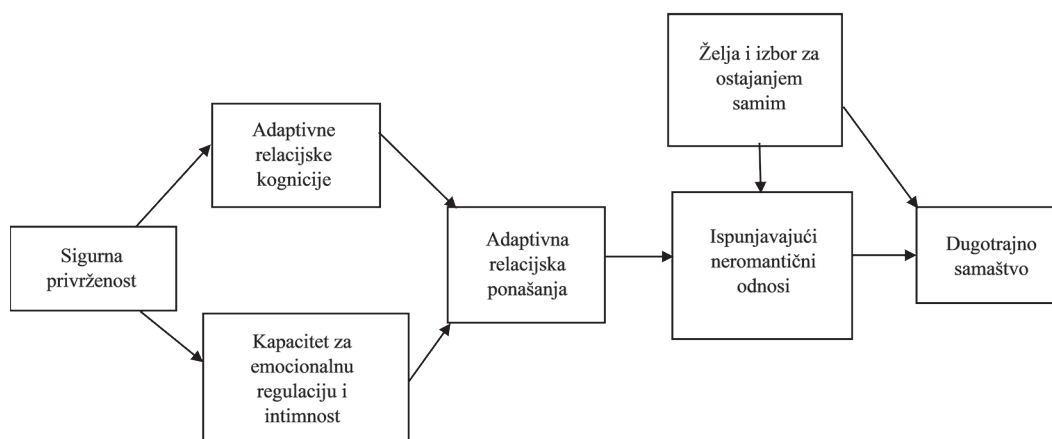
Slika 2. Model hiperaktivacije sustava privrženosti i dugotrajnog samaštva (Pepping i sur., 2018)

zana za odnose. K tome, pokazalo se kako su takvi pojedinci manje restriktivni u pogledu biranja partnera te kako su spremniji upustiti se u rizične spolne odnose i prolazne veze nestabilnog karaktera (Mikulincer i Shaver, 2016).

Kao što se može iščitati iz prikazane sheme (Slika 2), autori smatraju kako anksiozna privrženost, kao i ona izbjegavajuća, predisponira pojedinca za maladaptivne relacijske kognicije, s tim da na emocije djeluje u suprotnom smjeru, dovodeći do preosjetljivosti, odnosno hiperaktivacije i disregulacije. Posljedično, pojavljuju se slični ishodi kao i kod izbjegavajućeg stila, u koje spadaju visoki rizici za prekid, niska romantična privlačnost od strane partnera te konzumiranje usputnih, prolaznih spolnih užitaka i veza.

Isto tako, valja istaknuti kako autori koji samaštvo tumače kroz prizmu stilova privrženosti ne smatraju kako je ono isključivo produkt dvaju nepovoljnih stilova (izbjegavajućeg i anksioznog), već apostrofiraju kako može proizaći i iz sigurnog stila privrženosti kao svjesni, voljni i zadovoljavajući životni odabir (Slika 3).

Kao što se može vidjeti u shematskom prikazu modela sigurne privrženosti i dugotrajnog samaštva (Slika 3), taj stil predodređuje osobu za adaptivne relacijske kognicije i za kapacitet za emocionalnu regulaciju i intimnost. Kao rezultat toga, prisutna su adaptivna relacijska ponašanja, u obliku stvaranja drugih vrsta ispunjavajućih odnosa pored onih romantičnih, uz svjesni odabir za ostajanjem samim u smislu partnerstva s nekom određenom osobom. S obzirom na činjenicu kako ljudi potrebe za privrženošću ispunjavaju različitim vrstama odnosa s drugima, a ne samo onim romantičnim, i kako takav odabir ne negira težnju za bliskošću u drugim oblicima odnosa, pojedinci koji su voljno odabrali biti sami upražnjavaju tu vrstu potrebe kroz druge tipove veza poput prijateljskih, rodbinskih, susjedskih i dr. U istraživanju u kojem je korištena metoda dubinskog, polustrukturiranog intervjua s 26 nikad vjenčanih samaca raspona dobi od 65 do 86 godina, Timonen i Doyle (2014) su općenito utvrdili da je voljno samaštvo povezano s povoljnim ishodima, poput zadovoljstva svojim statusom samca,

Slika 3. Model sigurne privrženosti i dugotrajnog samaštva (Pepping i sur., 2018)

samoispunjenjem i osjećajem autonomije, dok je nevoljno samaštvo povezano sa žaljenjem i nezadovoljstvom zbog tog statusa.

Pored toga, i neka su se druga istraživanja fokusirala na ispitivanje odnosa voljnog i nevoljnog samaštva s određenim pokazateljima mentalne dobrobiti. Primjerice, Adamczyk (2017) provodi istraživanje upitničkog tipa na skupini 151 slobodnih ljudi iz Poljske, u dobi od 20 do 26 godina. Ona pronalazi kako mladi, koji su svoje samaštvo smatrali vlastitim izborom, izvještavaju o nižim razinama romantične usamljenosti u odnosu na one koji su u tom statusu suprotno vlastitoj volji. S druge strane, spomenute se dvije skupine nisu razlikovale na mjerama pozitivnog mentalnog zdravlja niti na mjerama problema s mentalnim zdravljem, dok su spolne razlike uočene jedino u domeni romantične usamljenosti, pri čemu su žene prijavile veću romantičnu usamljenost od muškaraca.

U jednom je istraživanju u Hrvatskoj, koje je provela Bićan 2007. godine u sklopu svog diplomskog rada, primjenom upitnika na uzorku od 65 sudionica iz Bjelovara, ispitano postoje li individualne razlike između žena koje žive samačkim životom jer je samaštvo njihov izbor (30 žena) i žena koje žive samačkim životom

jer su na to prisiljene (35 žena). Ujedno su uspoređene vrijednosti varijabli utvrđene na ovom uzorku i vrijednosti varijabli u općoj populaciji. Manja je bila zastupljenost sigurno privrženih, a veća zastupljenost odbijajuće privrženih u odnosu na opću populaciju. Kad se radilo o zaokupljenoj privrženosti odstupanja su ovisila o uzročnosti samaštva; u grupi sudionica koje biraju samaštvo značajno je manje onih zaokupljene privrženosti, a u grupi koja je na samaštvo prisiljena više je sudionica zaokupljene privrženosti nego što je u općoj populaciji. Što se ostalih uspoređenih varijabli tiče, sudionice koje biraju samaštvo razloge za samaštvo atribuirale su internalnije i kao podložnije kontroli, te su zadovoljnije samačkim životom, dok na dimenziji stabilnosti razloga za samaštvo nije utvrđena razlika u odnosu na sudionice prisiljene na samački život. U obje grupe sudionice nisu smatrale da će zauvijek ostati same i bile su motivirane za započinjanje veze, ali ne s muškarcem koji ne zadovoljava njihova očekivanja. Razlika u procijenjenom vremenu u kojem smatraju da bi mogle započeti vezu nije bila značajna, ali sudionice koje su birale samaštvo dale su procjene u dužim vremenskim intervalima. To je bilo ujedno jedino dostupno objavljeno istraživanje prove-

deno na nekom hrvatskom uzorku samaca i usmjereno na ispitivanje uzroka samaštva.

Govoreći o percepciji samaštva, može se reći kako se ona tijekom povijesti mijenjala ovisno o vremensko-političkom okviru. U određenim je razdobljima u nekim zemljama izostanak stupanja u brak podrazumijevao sankcioniranje svih onih koji su se za to opredijelili, dok je tijekom 18. i 19. stoljeća u pojedinim dijelovima svijeta, poput SAD-a i Europe, samaštvo bilo smatrano dostojanstvenom alternativom braku kod žena ako su svoje živote posvećivale službi drugih (Chambers-Schiller, 1984). Ipak se, na generalnoj razini, ne može reći kako se na samaštvo tijekom prošlih vremena gledalo blagonaklono i kako su pojedinci u tom statusu uvažavani jednako kao i oni u braku. U tom je smislu različito vrednovanje pojedinaca ovisno o bračnom statusu u nekolicini zemalja i institucionalizirano, a spomenuta praksa degradiranja putem zakonskih odredbi protegnula se sve do današnjih vremena.

Diskriminacija i stereotipi o samcima

Široko prihvaćena ideologija braka i obitelji idealizira kulturu intenzivne veze, intenzivnog roditeljstva i intenzivne nuklearnosti (DePaulo i Morris, 2005), što može biti izvor strukturne stigme prema samcima (Ochnik i Mandal, 2016). Na primjer, samci se doživljavaju kao manje sretni, manje zreli i manje prilagođeni od ljudi u braku (DePaulo i Morris, 2005). Ljudi također doživljavaju status para kao idealan status veze i osuđuju samce zbog situacije u kojoj se nalaze, odnosno problematiziraju samaštvo kao vezu koju treba popraviti (McKeown i Parry, 2018). Takve negativne percepcije i predodžbe o samcima mogu dovesti do stereotipa i diskriminacije, što je u

različitim kontekstima označeno kao tzv. „singlizam“ (DePaulo i Morris, 2005).

Osim dispozicijskih atribucija (npr. „samci se nisu vjenčali jer su egocentrični ili nisu dobro prilagođeni“) i transformativnih predodžbi o braku (npr. od muškaraca se očekuje da postanu zreliji i uspješniji u braku), Morris i Osburn (2016) navode da je legitimacija sustava (tj. jačanje važnosti i prednosti braka koje podupire vlada) jedan od razloga za postojanje negativnih stereotipa i diskriminacije samaca. Konkretno rečeno, brak ima institucionalne financijske koristi jer je praksa segregacije na temelju bračnog statusa ustoličena u nizu zemalja te se kao takva smatra progresivnim civilizacijskim dosegom. Tako jedna od najrazvijenijih i socijalno najosjetljivijih država svijeta - Njemačka, svoj porezni sustav temelji na postojanju 6 poreznih klasa, od kojih svaka podrazumijeva različit stupanj odbitaka i nameta od strane države. U tom sustavu u prvu poreznu klasu spadaju samci koji plaćaju višestruko veće stope poreza negoli, primjerice, ljudi iz viših klasa, odnosno oni koji su u braku i imaju djecu. U Hrvatskoj su, u Zakonu o porezu na dohodak porezne obveze roditelja s dvoje ili više djece znatno niže od obveza samaca („Zakon o porezu na dohodak“, 2021). Na tom tragu, jedno je istraživanje u SAD-u pokazalo kako kod muških blizanaca onaj koji nije u braku zarađuje 26% manje negoli brat koji to jest (DePaulo, 2006). Pored toga, struktura siromašnih Amerikanaca pokazuje kako starije osobe, odnosno one iznad 65, koje nikada nisu stupile u brak imaju najveću stopu siromaštva među svim skupinama, a slijede ih oni koji su razvedeni i kojima je partner preminuo. Uspoređujući dvije skupine, pokazuje se kako su stariji samci nerazmjerno siromašniji od starijih osoba u braku. Pojedinci koji nikada nisu bili u braku predstavljaju oko 5% populacije starijih osoba, ali 12% siromašnih u toj dobnoj skupini (Social Security Administration, 2016).

Pored netom opisane monetarne segregacije, pokazalo se kako se samci suočavaju i s drugim oblicima diskriminiranja. Tijekom 1995. i 1996. u SAD-u je provedeno nacionalno reprezentativno istraživanje u kojima se građane SAD-a pitalo jesu li ikada doživjeli neki oblik međuljudskog ili institucionalnog oblika diskriminacije. U njemu je sudjelovalo više od 3000 Amerikanaca u dobi od 25 do 74 godine, a rezultati su pokazali kako su pojedinci koji su oduvijek bili slobodni doživjeli veći broj slučajeva institucionalne i međuljudske diskriminacije negoli ljudi koji su u braku, pri čemu su primjeri diskriminatornog ponašanja uključivali odbijanje bankovnog zajma, uznemiravanje i ponižavanje, lošiju uslugu u restoranima te percepciju kako su neiskreni i jezivi (Brim i sur., 1999). Također, i u empirijskim istraživanjima pokazalo se kako sudionici pokazuju veću toleranciju prema diskriminaciji s obzirom na bračni status negoli prema nekim drugim varijantama diskriminacije. Primjerice, Morris i suradnice (2007) sudionicima su dale tekst o stanodavcu koji iznajmljuje svoj apartman. Na oglas se javilo dvoje ljudi, jedan vjenčan te jedan samac, pri čemu potonji stanodavcu nudi još veći iznos stanarine negoli je napisan u oglasu. Ipak, stanodavac odlučio je unatoč izdašnoj financijskoj ponudi koju je dao samac, stan iznajmiti onom drugom upravo zato što je vjenčan. Osim ove verzije, ispitanicima su prezentirane i priče u kojima stanodavac prednost daje bijelcu nad Afroamerikancem koji nudi veću stanarinu, muškarcu nad ženom, heteroseksualcu nad homoseksualcem, mršavoj osobi nad pretilom te mlađoj osobi nad starijom. Rezultati su pokazali kako je odluka najmodavca o iznajmljivanju vjenčanoj osobi umjesto samcu smatrana legitimnijom od ostalih pet diskriminatornih odluka, pri čemu su se ispitanici s ovom odlukom složili više nego što su se složili s ostalih pet priestranih odluka.

Osim različitih oblika diskriminacije, samci su redovito izloženi i nizu svakojakih stereotipa. Morris i suradnice (2008) prikazale su biografske crtice ljudi koji su bili identični u svemu osim u tome što je polovina bila samac, a polovina u braku. Američke studente su pritom pitale da navedu osobine koje opisuju vjenčane i samce. Vjenčani su bili procijenjeni kao zreli, stabilni, poštenu, sretni, ljubazni i zaljubljeni. Nasuprot tome, samci su opisani kao nezreli, nesigurni, sebični, tužni, usamljeni i ružni (Morris i sur., 2008). Unatoč povećanju svih drugih oblika međuljudskih odnosa pored brakova, te sve većem postotku muškaraca i žena koji nikada nisu stupili u njih, samački se status i dalje doživljava kao devijantni oblik identiteta, onaj koji je odstupajući od društvenih normi. Upravo na tom tragu, u javnome je diskursu prema samcima nerijetko usmjeren narativ prožet osuđivanjem, kritiziranjem i omalovažavanjem. Utoliko se nerijetko mogu čuti neutemeljeni i diskreditirajući komentari kako su takvi pojedinci usamljeni, kako ne mogu biti potpuno ispunjeni jer nisu u braku te kako su zbog svog sebičnog izbora lišeni prave životne odgovornosti i brige. Također, smatra se kako će, zbog samonametnutih okolnosti samoće, kraće živjeti i potratiti svoj život uzaludno, ne osiguravajući potomstvo koje će ostati iza njih.

Osobito zabrinjavajuća pojava, koja se može pripisati i prevladavajućem nepovoljnom narativu, je internaliziranje ranije opisanih prisutnih stereotipa, pri čemu samci počinju osjećati neugodu i tjeskobu zbog vlastitog odabira, bio to odabir samačkog stila života, odabir da ne uđe u vezu s potencijalno dobrim partnerom, da prekine vezu u kojoj jest ili nešto slično. U tim se okolnostima kao afektivne reakcije mogu doživljavati osjećaji srama i krivnje, dok se kao odgovori na stereotipnu prijetnju pojavljuju kognitivna disonanca ili pokušaj opravdavanja vlastitog statusa drugima (Buddeberg, 2011). Posljedično, pojedinci koji su

iskusili stereotipe i diskriminaciju često doživljavaju stres koji negativno utječe na kvalitetu života i društvene interakcije, ali i na njihovu psihofizičku dobrobit (Hancock, 2017). Ipak, postavlja se pitanje jesu li svi samci izloženi različitim oblicima diskriminacije i utječu li na njihovu dobrobit podjednako takve situacije ili pak to može ovisiti o, primjerice, dobrovoljnosti ili uzroku samačkog statusa (npr. samo se oni koji odabiru samaštvo kao preferirani stil života percipiraju negativno, Morris i Osburn, 2016). U sljedećem odlomku bit će više riječi o istraživanjima odnosa samaštva i mentalnog zdravlja, a kojeg se dotaklo i netom opisano istraživanje.

Samaštvo i mentalno zdravlje

Govoreći o odnosu samaštva i određenih pokazatelja psihološke dobrobiti, do sada su provedena brojna istraživanja čiji rezultati nisu jednoznačni. Kada bismo se vodili u prvom dijelu opisanim stereotipima, mogao bi se donijeti paušalni zaključak kako samci, na tragu ideje o njihovoj izoliranosti i usamljenosti, imaju manji broj socijalnih kontakata, pa su samim time i manje sretni, s obzirom na to da je poznato kako veze s drugima donose niz blagodati za čovjekovu dobrobit (Allen i Haslam-Hopwood, 2005). Međutim, zanimljivu analizu daju autorice Sarkisian i Gerstel (2015), koje su usporedile broj socijalnih kontakata ljudi koji su oduvijek bili samci s onima koji su prethodno bili u braku ili su trenutčno u njemu, pri čemu su kao mjere uzeti odnosi sa susjedima, prijateljima, braćom i sestrama te roditeljima, i to u obliku posjeta, međusobnog pomaganja i druženja. Rezultati su pokazali kako su samci bili najviše povezani s drugim ljudima od svih triju skupina, odnosno imali su najrazgranatije društvene veze. Konkretno, češće su bili u kontaktu s drugima, češće su se družili s njima, ali i međusobno razmjenjiva-

li pomoć negoli oni u braku i razvedeni, pri čemu se to odnosilo na sve skupine njihovih bližnjih (roditelji, braća i sestre, prijatelji i susjedi) bez razlika među spolovima. Spomenute autorice zaključuju kako bi javna politika, umjesto da promiče brakove, trebala „priznati socijalna ograničenja vezana uz brak i priznati da su samci više uključeni u širu zajednicu“.

Isto tako, u kontekstu rasprave o samcima redovito se povlači pitanje njihove dobrobiti, odnosno jesu li pojedinci bez partnera manje sretni, pri čemu nerijetko prevladava stav kako je brak, sam po sebi, garancija ispunjenosti i zadovoljstva. Neke studije, poput one provedene u SAD-u na uzorku 1621 studenta, pokazuju kako samci mlađe odrasle dobi u usporedbi s vjenčanim vršnjacima izvještavaju o većoj razini depresije, anksioznosti, poremećaja raspoloženja, problema s prilagodbom te većoj stopi problema povezanih s alkoholom (Braithwaite i sur., 2010). Također, u svom su istraživanju na 1611 mladih odraslih osoba iz Miamijske, u Floridi (SAD), u kojem su provedeni intervjui i upitničke mjere u dvije vremenske točke, Simon i Barrett (2010) otkrili da je status veze važniji za emocionalnu dobrobit mladih žena negoli muškaraca. Osim toga, prekid nedavne romantične veze bio je povezan s većom depresijom za žene negoli muškarce, a bivanje u romantičnoj vezi kod žena bilo je povezano s manjom zlouporabom supstanci. S druge pak strane, Adamczyk i Segrin (2015) na poljskom uzorku od 553 sudionika u dobi od 20 do 30 godina metodom upitničkih samoprocjena ne pronalaze razlike između samaca i pojedinaca u vezi s obzirom na društvenu i psihološku dobrobit, kao ni na dobrobit u cjelini, ali se pokazalo kako samci imaju nižu emocionalnu dobrobit od pojedinaca koji su u vezi. Rezultati također nisu pokazali postojanje razlika između dviju skupina s obzirom na somatske simptome, anksioznost i nesanicu, socijalnu disfunkciju, tešku depresiju ili pak ukupne probleme s mentalnim zdravljem.

S obzirom na to da je, kao što je i razvidno iz znanstvenih evidencija, relacija bračnog statusa i psihološke dobrobiti zamršena i nejednoznačna, određene je autore zanimalo kako se taj odnos razlikuje uzimajući u obzir različite kulture. Na tragu spomenutog, Stack i Eshleman (1998) provode kroskulturalno istraživanje koje je obuhvaćalo 18 000 ispitanika iz 17 različitih država, s ciljem ispitivanja odnosa bračnog statusa i sreće uzimajući u obzir određene aspekte, poput financijske situiranosti i tjelesnog zdravlja. Rezultati su pokazali kako su osobe u braku sretnije negoli one koje nisu, pri čemu je ovaj odnos značajan kada se kontroliraju demografske karakteristike, tjelesno zdravlje, financijski status i nacionalnost. Objašnjavajući utvrđene nalaze, autori ističu kako se radi o mogućoj posljedici djelovanja dvaju procesa: 1) brak povećava financijsko zadovoljstvo, što pak doprinosi sreći u cjelini i 2) brak povećava razinu percipiranog zdravlja povećavajući posljedično subjektivnu dobrobit. Dakle, supružnici si pružaju emocionalnu potporu, međusobno pomažu kontrolirati ponašanja važna za zdravlje te doprinose kućnom budžetu, što zbirno može blagotvorno djelovati na njihovu dobrobit. Ipak, ono što je indikativno u ovom opisanom istraživanju jest činjenica kako brak nije najznačajniji korelat sreće - on je, naime, tek treći po značajnosti, iza tjelesnog zdravlja i financijskog statusa.

O problematici uspoređivanja samaca i ljudi u braku, primarno u pogledu sreće, odnosno subjektivne dobrobiti kao takve, progovara Bella DePaulo, već ranije spomenuta autorica angažirana u istraživanjima na ovom polju i gorljiva borkinja protiv stigmatizacije i diskriminacije samaštva (DePaulo, 2006, 2011, 2015, 2017; DePaulo i Morris, 2005, 2006). Ona oponira ishitrenim i simplificiranim zaključcima koji idu u smjeru isticanja braka kao institucije koja donosi sreću *per se*, iznoseći kritike na račun metodologije i koncepcije nekolicine istraživanja koja ističu navedeno.

U prvom redu, autorica smatra neozbiljnom praksu pukog uspoređivanja ljudi s obzirom na njihov bračni status u kojima se eventualno utvrđene razlike, u određenim pokazateljima mentalnog funkcioniranja, automatski pripisuju razlikama u bračnom stanju. Ljudi se, kaže DePaulo (2013), međusobno razlikuju na različite načine, primjerice, u pogledu financija i zdravlja, ali i iskustvima doživljene stigmatizacije i diskriminacije, koji mogu objasniti utvrđene razlike prije negoli sami bračni status. Pored toga, problematičnom se može smatrati i činjenica kako znanstvena istraživanja često u skupinu ljudi koji su u braku uvrštavaju samo one koji su u njemu trenutačno, zanemarujući pritom one koji su nekada bili, ali više nisu, odnosno razvedene i obudovjele. Naime, postoje oni ljudi koji su izašli iz nesretnog braka te oni koji ne žele u takav brak ući zato što bi si potencijalno umanjili trenutačnu kvalitetu života. Sukladno tome, ako se ustanovi da su ljudi koji su u braku sretniji negoli oni koji nisu, nije dopustivo proizvoljno izvesti zaključak kako bi samci bili sretniji kada bi ušli u brak. S ciljem dobivanja cjelovite slike i implikacija stupanja u brak, potrebno je uzeti u obzir iskustva svih onih koji su nekada u njemu bili. Također, uza sve manjkavosti i pristranosti dizajna i metodologije istraživanja, nerijetko su utvrđene razlike između samaca, razvedenih i onih u braku bile jako male (DePaulo, 2013).

Od istraživanja odnosa samaštva i mentalne dobrobiti u Hrvatskoj, može se navesti tek nekolicina u kojima se kao skupinu sudionika razmatrala i skupina nikad vjenčanih samaca bez djece. Rezultati pregledanih istraživanja raznoliki su i pomalo kontradiktorni. Primjerice, Kovačić Petrović i suradnice (2021), ispitujući kvalitetu života 207 osoba ovisnih o alkoholu i 329 zdravih osoba oba spola, transverzalnim istraživanjem korištenjem strukturiranog intervjua i upitničkih mjera, utvrđuju da su alkoholičari značajno češće samci, rastavljeni i žive u izvanbračnoj zajednici u

odnosu na zdrave osobe, dok je zdrava populacija bila češće u braku u odnosu na osobe ovisne o alkoholu. S druge strane, Kalić (2021), u istraživanju upitničkog tipa provedenom na 106 pacijenata u Specijalnoj bolnici za psihijatriju i palijativnu skrb "Sveti Rafael" u Strmcu, izvještava kako osobe oboljele od mentalnih poremećaja koje žive same imaju značajno bolje psihičko zdravlje, društvene odnose te općenito bolju kvalitetu života od osoba koje su u vezi ili braku.

Jedan dio istraživanja mentalne dobrobiti kod samaca u Hrvatskoj provodio se na osobama starije životne dobi, te su rezultati takvih istraživanja također nesukladni. U tim je istraživanjima (ne)samaštvo definirano kroz broj osoba s kojima sudionik dijeli svoj životni prostor, te se kao samce razmatralo one koji žive sami. Kuzma (2016), ispitujući kvalitetu života 100 osoba treće životne dobi u Rijeci, utvrđuje kako sudionici bez obzira na svoj suživot (sami, s nekim drugim ili u domu) slično procjenjuju svoju kvalitetu života na mjerama općeg zadovoljstva životom, usamljenosti, financija, socijalnih kontakata i aktivnosti. Stapić (2021), u upitničkom istraživanju na 119 osoba u dobi iznad 65 godina, utvrđuje značajnu negativnu povezanost između usamljenosti i kvalitete života starijih osoba. Isto tako, usporedbom usamljenosti skupina starijih osoba, uzimajući u obzir obiteljsku strukturu, utvrđeno je kako su starije osobe koje žive same značajno usamljenije od onih koje žive samo sa supružnikom te onih koje žive sa supružnikom i ostalim članovima obitelji u istom kućanstvu. Također, pokazalo se da samci imaju najniži indeks osobne dobrobiti, dok je on najviši u skupini starijih koji žive sa supružnikom i ostalim članovima obitelji. U navedenim istraživanjima nije poznato imaju li ujedno i koliko djece izvan kućanstva oni koji žive sami te koliko ih je u svakoj skupini obudovjelo ili ne. Ipak su opisana istraživanja ujedno navedena i kao primjer veće količine

istraživanja koja ne udovoljavaju u potpunosti kriteriju uključivanja u ovaj rad.

Rezultati istraživanja na samcima u starijoj životnoj dobi mogu biti i odraz prestanka radne odnosno profesionalne aktivnosti umirovljenog dijela uzorka. Kako DePaulo (2017) navodi, pokazalo se da samci bolje poznaju sebe i imaju bolji smisao za kontinuirani napredak i osobni rast u odnosu na vjenčane osobe. Ujedno, ljudi koji nisu u vezi ili braku cijene kvalitetan posao više od vjenčanih te zbog izražene samosvijesti rjeđe doživljavaju negativne emocije.

U sljedećem će odlomku stoga biti opisan ovaj još jedan važan aspekt života odraslih samaca, onaj koji se tiče njihove profesije, radne okoline te tretmana koji doživljavaju na radnom mjestu. Uzevši u obzir to da se pokazalo da su samci, između ostalog, aktivnije uključeni u širu društvenu zajednicu (Sarkisian i Gerstel, 2015) te da je usklađenost radnih i drugih životnih uloga jedna odrednica mentalnog zdravlja (Zheng i sur., 2015), bit će riječi i o nekim istraživanjima konflikta uloga kod samaca.

Samaštvo i radna uloga

Tijekom posljednjih se nekoliko desetljeća u okviru organizacijske i industrijske psihologije sve veći interes postavlja na ispitivanje dispozicijskih izvora u kontekstu različitih radnih ponašanja, navika i stavova. U tom smislu, jedan od najistraživanijih koncepata je tzv. konflikt ili sukob uloga, koji se može definirati kao oblik sukoba u kojem su pritisci radne i obiteljske domene na određen način nekompatibilni (Greenhaus i Beutell, 1985). Tijekom vremena, spomenuti je koncept doživljavao izvjesne promjene, no uzimajući u obzir trenutna istraživanja i spoznaje, može se reći kako unutar njega postoje dva međusobno zasebna, ali povezana, mehanizma utjecaja: 1) rad

može ometati obitelj i 2) obitelj može ometati rad (Mesmer-Magnus i Viswesvaran, 2005). Govoreći o antecedentima koji dovode do takvih konflikata, Eby i suradnici (2005) predlažu njihovu klasifikaciju u 3 skupine: 1) faktori iz područja rada (npr. smjenski rad, stresnost posla), 2) faktori izvan područja rada (npr. broj djece, rad od kuće) i 3) individualne i demografske varijable (npr. spol i dob).

Kako pokazuju nalazi iz literature, bračni status se pokazao jednim od važnih prediktora doživljavanja konflikta na relaciji posao-obitelj i obitelj-posao. Utvrđeno je kako samci na radnom mjestu doživljavaju neke, za njih svojstvene probleme u pogledu raspodjele, organizacije i opterećenja poslom. Primjerice, od njih se može očekivati da preuzmu dodatne radne obveze kada zaposlenicima koji imaju supružnike i djecu treba odmor od posla jer se njihove obiteljske uloge doživljavaju kao manje važne. Tu se, naime, perpetuira stereotip kako samci, s obzirom na to da nemaju partnere ni djecu, nemaju ni obitelj ni obiteljski život kao takav, što je imanentno pogrešno gledište. Osim toga, neki samci izvještavaju da se zaposlenicima koji su u braku i imaju djecu daju bolji radni zadatci i mogućnosti, dok se od njih traži da više rade vikendom ili poslovno više putuju (Young, 1999).

Želeći dubinski istražiti uzroke problema unutar radne okoline, Casper i Swanberg (2009) su provele intervju sa zaposlenicima bez partnera i djece te utvrđuju kako ta grupa ljudi doživljava različite stresove povezane s upravljanjem poslom i ulogama izvan radnog mjesta. Identificirani specifični izvori stresa uključivali su različito postupanje i stigmatizaciju, pružanje skrbi za druge (financijske i instrumentalne) i nedostatak podrške za njihove odgovornosti izvan posla, pri čemu su sudionici prokazali nadređene kao ključne u određivanju razine potpore koju nisu odnosno jesu dobili. Hamilton i suradnice (2006) primijenile su upitnik na uzorku zaposlenica u dobi od 35

godina nadalje iz dviju zdravstvenih organizacija i organizacije za financijske usluge u Sjedinjenim Američkim Državama: 158 nevjenčanih žena bez djece, 147 vjenčanih žena bez djece i 929 vjenčanih žena s djecom. Utvrdile su da žene koje nikada nisu bila vjenčane i koje nisu imale djece prijavljuju značajan konflikt između posla i privatnog života, na razini sličnoj onoj o kojima izvještavaju vjenčane žene s djecom i bez njih. Pored toga, nevjenčane žene pokazale su značajno više sukoba na relaciji posao-obitelj negoli obrnuto, što posljedično dovodi do nedostatka vremena za izgradnju i njegovanje prijateljstava i drugih odnosa izvan posla.

Zbog nedostataka istraživanja i preciznih mjernih instrumenata za istraživanje određenih fenomena u ovoj domeni, Casper i suradnici (2007) na temelju pregleda dotadašnje literature na uzorku 543 zaposlenih sudionika iz SAD-a razvijaju višedimenzionalnu ljestvicu kojom se procjenjuje pet dimenzija kulture prilagođene samcima u kontekstu radnog mjesta: društvena uključenost, jednake mogućnosti rada, jednak pristup povlasticama, jednako uvažavanje života izvan posla te jednaka radna očekivanja. Od ukupnog uzorka, 292 su bili samci (nikada u braku, razvedeni ili udovci/ice) i 208 samaca bez djece. Nalazi istraživanja su pokazali kako samci doživljavaju manje jednakosti u većini navedenih dimenzija negoli zaposlenici u braku i s djecom. Također, društvena uključenost značajno je predviđala organizacijsku predanost zaposlenika samaca, dok su jednake mogućnosti rada bile povezane s nižim fluktuacijama među njima.

Koristeći metodologiju polustrukturiranog intervjua, Wilkinson i suradnici (2017) na uzorku od 36 menadžera samaca bez djece, s područja Manchestera u Ujedinjenom Kraljevstvu, pronalaze četiri glavne kategorije problema s kojima se ta populacija suočava. Prva se odnosi na niz pogrešnih prosudbi koje drugi kolege donose, a tiču se njihova slobod-

nog vremena, poput pretpostavki kako je njihovo vrijeme izvan posla mnogo opuštenije i manje napeto od onih koji imaju obiteljske brige ili kako njima, zbog manje opterećenosti, nije potrebna fleksibilnost rasporeda kao zaposlenicima s djecom i dr. Naprotiv, nekolicina intervjuiranih menadžera izjavljuje kako smatraju da imaju manje slobodnog vremena od zaposlenika koji imaju izvanbračne partnere, iako ne nužno i od onih koji imaju djecu, jer nemaju partnera koji bi s njima podijelio radno opterećenje povezano s održavanjem i brigom za domaćinstvo. Nadalje, druga se kategorija odnosila na legitimnost vremena izvan posla i njihova privatnog života. U tom smislu, ispitanici su iskazivali zabrinutost u vezi s činjenicom kako su samo neke od njihovih uloga izvan posla bile smatrane legitimnim razlozima za smanjeno ulaganje energije i vremena na poslu, i to primarno one koje se tiču brige za obitelj. Treće, dio intervjuiranih ističe problem uspostavljanja ravnoteže između, s jedne strane, ulaganja u posao s ciljem osiguranja prihoda te, s druge strane, vremena posvećenog ulaganju u odnose koji bi mogli pružiti druge vrste podrške i sigurnosti u vezi povezanih s emocionalnom i financijskom dobrobiti. I konačno, posljednji aspekt o kojem samci izvještavaju jest veća ranjivost na razočaranja na poslu, specifičnost koja je nerijetko prisutna kod te skupine ljudi. Kako su pokazale analize, radno mjesto je za mnoge sudionike bila fundamentalna odrednica njihova života. Mnogi od njih su se ponosili svojim zanimanjem, radnom etikom i predanošću te su svoje radne kolege vidjeli kao bliske prijatelje, čak u rangu obitelji. U tom smislu, samci su na možebitne probleme u radnoj okolini osjetljiviji, što može dovesti do potencijalnog nezadovoljstva i frustracije.

U istraživanju Casper i suradnika (2016) telefonski je intervjuirano (polustrukturirani intervju) ukupno 17 muškaraca i 40 žena, u dobi od 22 do 70 godina, s prosječkom dobi

od 39,8 godina. Bilo je 14 sudionika s neovisnom djecom, od kojih je gotovo polovina imala unuke. Samci s neovisnom djecom bili su u prosjeku više od 20 godina stariji od onih bez djece i u većem postotku razvedeni (93%) u usporedbi s onima bez djece (16%). Oni bez djece bili su obrazovaniji uz veću vjerojatnost da imaju značajnu drugu osobu i kućnog ljubimca. Većina skrbi odnosila se na skrb za starije osobe, uključujući skrb vezanu uz bolest, upravljanje financijama, obavljanje poslova i pomoć u kući. Svi skrbnici s neovisnom djecom izjavili su da je skrb u konfliktu s poslom, dok je samo polovina skrbnika bez djece navela ovaj konflikt. Autori zaključuju kako samci bez djece imaju različite obiteljske, partnerske i osobne izazove koji su često konfrontirani s radnim opterećenjima, što posljedično dovodi do konflikta uloga. Ipak, većina je sudionika istaknula da je njihova obiteljska uloga visoko cijenjena i važnija od njihove radne uloge.

S obzirom na to da su rezultati istraživanja pokazali kako, u kontekstu radnog mjesta i konflikta uloga, samci doista doživljavaju nepravedan i nejednak tretman u usporedbi s drugima, određeni autori ističu kako je potrebno iznijeti konkretne preporuke organizacijama u vezi s pružanjem potpore uspostavljanju ravnoteže između privatnog i poslovnog života koje će biti inkluzivne za sve radnike bez iznimke, kako one u braku i s djecom, tako i za samce. Upravo na tom tragu, Casper i DePaulo (2012) predlažu pet načina za poticanje spomenute inkluzivnosti. Prvo, potrebno je stvoriti okruženje koje podržava i uključuje sve radnike, bez obzira na bračni, partnerski ili roditeljski status, pri čemu ključnu ulogu u implementaciji navedenog imaju nadređeni. Drugo, kriterij pristupa radnim mogućnostima ni u kom slučaju ne bi trebao biti osobni status ili obiteljska situacija, već relevantni pokazatelji vezani uz posao, poput prethodnog učinka, radnih vještina i produktivnosti. Treće, radnicima je potrebno pružiti fleksibilne povlastice

kako bi mogli birati one koje najbolje odgovaraju njihovim osobnim potrebama. Organizacije mogu nastaviti pružati pogodnosti poput zdravstvenog osiguranja za bračnog partnera i djecu zaposlenika, ali bi također trebali ponuditi programe koji bi bili od koristi samcima bez djece. Četvrto, zahtjevi za fleksibilnošću rasporeda rada, promjenama smjena ili pak slobodnim danima trebali bi biti uzeti u obzir bez obzira na razloge, bili oni obiteljske, osobne ili neke druge naravi. I posljednje, važno je da radna očekivanja i zaduženja budu determinirana vrstom i razinama posla, a ne osobnim ili obiteljskim kontekstom.

U Hrvatskoj su istraživanja usmjerena na pitanja usklađivanja radne i privatne uloge samaca tek u začetku. Trenutačno je dostupno samo nekoliko objavljenih istraživanja. Govoreći o povezanosti zadovoljstva poslom s bračnim statusom zaposlenika, Robbins (2003) smatra kako bračni status ima izravan utjecaj na zadovoljstvo te će tako zadovoljavajući bračni odnos implicirati više razine zadovoljstva poslom. Provjeravajući navedenu pretpostavku na hrvatskom uzorku, Baboselac-Marić (2012; prema Baboselac-Marić i Marić, 2017) na uzorku hrvatskih policajaca utvrđuje da su ljudi u braku zadovoljniji poslom te navode kako kvaliteta braka i obiteljska podrška mogu doprinosti smanjenju radnog stresa. U svom diplomskom radu, Alvir (2018) je ispitivala nezavisne doprinose mentalne čvrstoće, socijalne podrške (nadređenih, kolega i partnera) i otpornosti u objašnjenju dviju dimenzija profesionalnog izgaranja (otuđenosti i iscrpljenosti), primjenom *on-line* upitnika na zaposlenim osobama u Republici Hrvatskoj. Pri tome su kontrolirane osnovne sociodemografske karakteristike sudionika (spol, dob, razina obrazovanja, bračni status i broj djece) te karakteristike posla (radni sati u tjednu, sektor i plaća). U pogledu bračnog statusa, od ukupnog uzorka bilo je 532 samaca, dok je 1219 sudionika bilo u bračnoj zajednici i/ili živjelo u zajednič-

kom kućanstvu s partnerom. Pokazalo se da su sudionici istraživanja koji su u bračnim ili partnerskim vezama u prosjeku bili nešto manje otuđeni na poslu. Bračni status bio je povezan s podrškom nadređenih na radnom mjestu, na način da veću podršku nadređenog imaju oni zaposlenici koji su u braku ili koji žive s partnerom u odnosu na samce. Također, osobe koje su u braku i/ili imaju partnera imale su veći broj djece, u većoj mjeri su radile u javnom sektoru, imale veću plaću te su u prosjeku bile starije od osoba koje su samci. Ipak, ni u ovim istraživanjima nisu uzeti nikad vjenčani samci bez djece kao jasno odvojena skupina.

Od ostalih istraživanja radne uloge kod nevjenčanih samaca bez djece, dostupno je i nekoliko sažetaka s konferencijskih izlaganja proizašlih iz međunarodnog istraživanja provedenog 2020. godine u okviru tadašnjeg istraživačkog programa EFPSA-e (Europske federacije udruženja studenata psihologije) (Šimunić i sur., 2021a; Šimunić i sur., 2021b; Šimunić i sur., 2022). Istraživanje upitničkog tipa (*on-line*) provedeno je na uzorcima zaposlenih nikad vjenčanih samaca iz Hrvatske (n = 180), Danske (n = 160), Portugala (n = 182) i Italije (n = 191) te su ispitani neki odnosi između percepcije radne kulture prilagođene samcima, ravnoteže radnog i privatnog života, iskustva oporavka od posla, afektivne organizacijske predanosti, salijentnosti radne uloge te radne učinkovitosti i psihičke dobrobiti zaposlenih samaca. Uzet je u obzir i kontekst pandemije COVID-a-19 te (ne)dobrovoljnost samaštva. Dostupni podaci ukazuju da dobrovoljni samci (n = 209; oni koji su sami prema svom izboru i preferiraju samački način života) imaju višu razinu ravnoteže između poslovnog i privatnog života, dobrobiti i iskustva oporavka od prisilnih samaca (n = 513; oni koji navode nekontrolirane razloge za svoje samaštvo). Grupe se nisu razlikovale u percepciji četiriju ispitivanih dimenzija radne kulture prilagođene samcima (jednake mogući-

nosti rada, jednak pristup povlasticama, jednako uvažavanje života izvan posla te jednaka radna očekivanja). Dimenzije jednakog pristupa povlasticama, jednakih radnih mogućnosti i poštovanja privatnih uloga pozitivno su korelirali s dobrobiti i ravnotežom poslovnog i privatnog života u obje skupine, dok su jednaka radna očekivanja i percepcija jednakog tretmana tijekom pandemije samo korelirali sa spomenutim varijablama u grupi prisilnih samaca. Sve četiri dimenzije pozitivno su korelirale s ispitivanim aspektima radnog učinka u obje skupine (Šimunić i sur., 2021b).

Prilikom ispitivanja prediktivne vrijednosti afektivne organizacijske predanosti, iskustva oporavka od posla, ravnoteže između poslovnog i privatnog života, percepcije prihvaćanja samaštva na razini organizacije i zemlje te percepcije radne kulture prilagođene samcima u kontekstu pandemije COVID-a-19 u objašnjenju psihičke dobrobiti i radne učinkovitosti (Šimunić i sur., 2022), pokazalo se da su razina doživljene kontrole tijekom iskustava oporavka od posla i ravnoteža između poslovnog i privatnog života pozitivni prediktori dobrobiti i radnog učinka u obje skupine samaca (dobrovoljni i prisilni). Afektivna organizacijska predanost i opuštenost tijekom razdoblja oporavka od posla bili su dodatni prediktori dobrobiti, a dobrobit, afektivna organizacijska predanost i percepcija prihvaćenosti samaštva na razini zemlje dodatni prediktori radne učinkovitosti u skupini zaposlenika koji su sami zbog vanjskih, nekontroliranih razloga. Veći radni učinak bio je čak predviđen manjom psihološkom odvojenosti od posla tijekom slobodnog vremena kod onih s internalnim (dobrovoljnim) razlozima za samaštvo.

Organizacije i šire društvo općenito imaju koristi od visokoučinkovitih i zdravih zaposlenika, stoga rezultati prikazanih istraživanja pokazuju koliko je važno da oni vode računa o raznolikim životnim ulogama i podjednako vrednuju rad zaposlenika koji nemaju partnera

ni djecu. Također se upućuje na to da je bitno uzeti u obzir i specifičnosti životnih situacija i odrednica dobrobiti i radne učinkovitosti samaca koji su u tom statusu svojom voljom ili silom prilika. Osim spomenute nekolicine istraživanja, nije pronađeno nijedno obuhvatnije znanstveno istraživanje (mogu se eventualno naći popularni članci o intervjuima koje su novinari proveli sa stručnjacima te javnosti poznatim i nepoznatim samcima) posvećeno specifičnostima usklađivanja raznih životnih domena samaca u Hrvatskoj.

Metodološki izazovi istraživanja o samcima

Na kraju ovog rada bitnim se činilo upozoriti na neke uočene metodološke izazove s kojima se istraživači suočavaju u proučavanju raznih aspekata samačkog života, posebice kad se radi o ciljanom uzorku nikad vjenčanih samaca bez djece. Uočljivo je da je većina provedenih istraživanja transverzalnog nacrtu provedena primjenom upitničkih mjera samoprocjena ili (polustrukturiranog) intervjua. Nešto je manje eksperimentalnih nacrtu kod proučavanja predrasuda i stereotipa o životu samaca (npr. Morris i sur., 2007; 2008). Iako su navedeni tipovi istraživanja karakteristični za većinu psiholoških fenomena, provedba longitudinalnih istraživanja tu je posebno problematična. Naime, nezanemariv broj osoba koje su u jednom trenutku istraživanja same, odnosno nisu u predanoj vezi, mogu u idućem valu istraživanja biti promijenjenog partnerskog ili bračnog statusa. Uz to je i dalje relativno malen broj odraslih samaca bez djece u općoj populaciji, pa je prikupljanje podataka na manje dostupnom uzorku i samim time otežano. Stoga istraživač treba biti spreman na ulaganje napora i vremena da bi se obuhvatio reprezentativniji uzorak sudionika, koji bi trebao biti u

samom početku veći ako se planira provedba istraživanja u više vremenskih točaka.

Jedan od značajnijih izazova je sama definicija samaštva, koja u istraživanjima nije jednolika, stoga je otežano usporediti podatke različitih istraživanja. U samom pregledu istraživanja za potrebe pisanja ovog rada bilo je teško razabrati koja su se istraživanja bavila uzorkom nevjenčanih samaca bez djece upravo zbog različitih definicija bračnog statusa i samaštva. Zbog različitih individualnih poimanja samačkog odnosno partnerskog statusa, sam istraživač prije provedbe istraživanja treba jasno definirati i operacionalizirati kategorije samaštva koje su od interesa: postojanje bilo kakvog partnera, suživot s drugom osobom, prošli partnerski ili bračni status i dr. Uz to, trebalo bi kontrolirati mnoštvo različitih faktora kao što su dobrovoljnost samaštva, duljina trajanja samaštva, prakticiranje neobveznih seksualnih odnosa, seksualna orijentacija, spol, rod, dob, percepciju prikladnosti vlastitog statusa i osobno i u raznim društvenim sferama itd. Navedeno se svakako odnosi samo na manji dio općenitih istraživačkih izazova, no izdvojeni su aspekti koji se konkretnije odnose na specifičnosti istraživanja na odraslim samcima.

Zaključak

Ovaj rad razmatra iznimno značajnu i još nedovoljno istraženu temu, posebice na našim prostorima. Samim time nudi okosnicu za buduća istraživanja u ovom području jer kroz pregled suvremenih radova omogućava razmatranje daljnjih provjerljivih hipoteza. Uzimajući u obzir sve izneseno u ovom radu, može se zaključiti kako je položaj samaca u današnjim vremenima prilično izazovan. U prvom redu, njihov je život prožet neprestanom borbom, posebice, protiv široko rasprostranjenih i du-

boko ukorijenjenih stereotipa, kao i protiv diskriminacije prisutne u različitim socijalnim domenama. Kod onih koji nisu dobrovoljno sami odvija se i možebitno razočaravajuća borba u traženju adekvatnog partnera. Unatoč tome što zbog svojeg statusa nerijetko moraju podastirati kojekakva objašnjenja onima koji ne uvažavaju pluralnost stavova i životnih odabira, ta se grupacija ljudi ni u kom slučaju, po pitanju subjektivne dobrobiti, nije pokazala inferiornom ljudima u braku. Osim toga, kako je naglašeno u posljednjem dijelu, potrebno je, u pogledu radnih uvjeta, apelirati na jednakost prava i tretmana bez obzira na osobni i obiteljski status zaposlenika, što će u konačnici djelovati blagotvorno ne samo na radnike već i na organizacije i društvo u cjelini.

Spoznaje o različitim aspektima života samaca koje su prikazane u ovom radu samo su dio mnoštva informacija koje se mogu pronaći u literaturi. Ipak, određeni su elementi istraživački slabo pokriveni premda bi se mogli smatrati važnim u ovom kontekstu. Takav je slučaj, primjerice, s ruminacijom na čiju su temu provedena vrlo rijetka istraživanja, a za koju je utvrđeno da bi mogla igrati bitnu ulogu u objašnjenju specifičnosti odrednica dobrobiti kod osoba koje su iz različitih razloga u samačkom statusu. Primjerice, u svome su istraživanju Gebhardt i suradnici (2010) pokazali kako je negativan odnos između želje za pronalaskom partnera i zadovoljstva životom posredovan upravo ruminacijom o bivanju i ostajanju samcem, pri čemu je ovaj efekt izraženiji kod ljudi starije dobi. Prema riječima autora, pokazalo se kako je ruminacija mehanizam putem kojeg posvećenost ciljevima može negativno utjecati na pojedinčevu dobrobit. Kao što je slučaj i s većinom spomenutih istraživanja samaca, osobito u kontekstu ispitivanja konflikta uloga, ona u znatnom broju obuhvaćaju vrlo homogenu skupinu ljudi, a to su mahom visoko obrazovani bijelci heteroseksualne orijentacije s područja tzv. zapadnih ze-

malja, ponajviše SAD-a. U tom bi smislu bilo potrebno, s ciljem dobivanja šire perspektive i sveobuhvatnijih spoznaja, poticati istraživanja i kod drugih grupacija samaca, prvenstveno onih koji po prethodno navedenim kriterijima odstupaju od trenutno dominantne skupine sudionika istraživanja. Primjerice, trebalo bi uključiti i samce koji pripadaju određenim manjinskim skupinama, različitih seksualnih orijentacija, koji imaju niži stupanj obrazovanja, manje prihode, iz nezapadnih zemalja, različite dobi, profesija i sl. Evidentan je i nedostatak većeg broja ciljanih istraživanja samaca u Hrvatskoj. Uzimajući u obzir navedeno, bilo bi korisno provesti detaljnije analize i istraživanja kojima bi se temeljitije ispitala uloga navedenih varijabli u kontekstu samaštva, ali i drugih mehanizama i odrednica zadovoljstva i dobrobiti te skupine ljudi. Buduća bi istraživanja trebala uključiti veće, reprezentativnije i komparativne uzorke nikad vjenčanih muškaraca i žena bez djece i posebice istražiti izvore potpore koje te osobe koriste u usklađivanju životnih uloga.

Literatura

- Adamczyk, K. (2017). Voluntary and involuntary singlehood and young adults' mental health: An investigation of mediating role of romantic loneliness. *Current Psychology*, 36(4), 888-904. <https://doi.org/10.1007/s12144-016-9478-3>
- Adamczyk, K. i Segrin, C. (2015). Perceived social support and mental health among single vs. partnered Polish young adults. *Current Psychology*, 34(1), 82-96. <https://doi.org/10.1007/s12144-014-9242-5>
- Allen, J. G. i Haslam-Hopwood, G. T. G. (2005). The value of social contacts. *Psychiatry*, 68(3), 214-219. <https://doi.org/10.1521/psyc.2005.68.3.214>
- Alvir, L. (2018). *Ispitivanje doprinosna mentalne čvrstoće, socijalne podrške i otpornosti na stres u objašnjenju profesionalnog sagorijevanja* [Diplomski rad, Sveučilište u Zadruju]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:854471>
- Apostolou, M. (2017). Why people stay single: An evolutionary perspective. *Personality and Individual Differences*, 111, 263-271. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.02.034>
- Apostolou, M., Birkás, B., da Silva, C. S. A., Esposito, G., Hsu, R. M. C. S., Jonason, P. K. i Wang, Y. (2021). Reasons of Singles for Being Single: Evidence from Brazil, China, Czech Republic, Greece, Hungary, India, Japan and the UK. *Cross-Cultural Research*, 55(4), 319-350. <https://doi.org/10.1177/10693971211021816>
- Apostolou, M., O, J. i Esposito, G. (2020). Singles' Reasons for Being Single: Empirical Evidence from an Evolutionary Perspective. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00746>
- Apostolou, M. i Patsiarika, G. (2022). Why people prefer to be single: Sociosexuality, Dark Triad, and career focus effects. *Personality and Individual Differences*, 196, 111746. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111746>
- Austrom, D. i Hanel, K. (1985). Psychological issues of single life in Canada: An exploratory study. *International Journal of Women's Studies*, 8(1), 12-23.
- Baboselec-Marić, M. i Marić, H. (2017). Mogu li individualna obilježja biti odrednice zadovoljstva poslom policijskih službenika?. *Policija i sigurnost*, 26(3/2017), 238-258.
- Bićan, R. (2007). *Ispitivanje samačkog života žena kao osobnog izbora i kao nametnutog statusa* [Neobjavljen diplomski rad]. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Brassard, A., Shaver, P. R. i Lussier, Y. (2007). Attachment, sexual experience, and sexual pressure in romantic relationships: A dyadic approach. *Personal Relationships*, 14(3), 475-493. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00166.x>
- Braithwaite, S. R., Delevi, R. i Fincham, F. D. (2010). Romantic relationships and the physical and mental health of college students. *Personal Relationships*, 17(1), 1-12. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01248.x>
- Brim, O. G., Baltes, P. B., Bumpass, L. L., Cleary, P. D., Featherman, D. L., Hazzard, W. R., Kessler, R. C., Lachman, M. E., Markus, H. R., Marmot, M. G., Rossi, A. S., Ryff, C. D. i Shweder,

- R. A. (1999). *Midlife in the United States (MIDUS 1), 1995-1996, MIDUS 1, Version 8*. Unknown Publisher.
- Buddeberg, R. A. (2011). *Overcoming stereotypes against singles* [Neobjavljena doktorska disertacija]. San Francisco State University.
- Buss, D. M. (2017). *The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating, 4th Edn*. Basic Books.
- Buss, D. M. i Schmitt, D. P. (2019). Mate preferences and their behavioral manifestations. *Annual Review of Psychology*, 70, 77–110. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-103408>
- Casper, W. J. i DePaulo, B. (2012). A new layer to inclusion: Creating singles-friendly work environments. U N. P. Reilly, M. J. Sirgy, i C. A. Gorman (Ur.), *Work and quality of life: Ethical practices in organizations* (str. 217–234). Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4059-4_12
- Casper, W. J., Marquardt, D. J., Roberto, K. J. i Buss, C. (2016). The hidden family lives of single adults without dependent children. U T. D. Allen, i L. T. de Tormes Eby, (Ur.). *The Oxford handbook of work and family*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxford-hb/9780199337538.013.15>
- Casper, W. J. i Swanberg, J. E. (2009). Single child-free adults: The work-life stress of an unexpected group. U A. Antoniou, G. Chrousos, C.L. Cooper, M. Eysenck, i C. Spielberger (Ur.), *Handbook of Managerial behavioral and occupational health psychology* (str. 95-107). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781848447219.00015>
- Casper, W. J., Weltman, D. i Kwesiga, E. (2007). Beyond family-friendly: The construct and measurement of singles-friendly work culture. *Journal of Vocational Behavior*, 70(3), 478-501. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2007.01.001>
- Chambers-Schiller, L. V. (1984). *Liberty, A Better Husband: Single Women in America: The Generations of 1780-1840*. Yale University Press.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R. i Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.
- DePaulo, B. (2006). *Singled out: How singles are stereotyped, stigmatized, and ignored, and still live happily ever after*. Macmillan.
- DePaulo, B. M. (2011). *Singlism: What it is, why it matters, and how to stop it*. DoubleDoor Books.
- DePaulo, B. (2013). *Marriage and Happiness: 18 Long-Term Studies-Getting married does not make you happier*. Psychology Today. <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/living-single/201303/marriage-and-happiness-18-long-term-studies>
- DePaulo, B. (2015). *Marriage vs. single life: How science and the media got it so wrong*. CreateSpace.
- DePaulo, B. (2017). The urgent need for a singles studies discipline. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 42(4), 1015-1019. <https://doi.org/10.1086/690956>
- DePaulo, B. M. i Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16(2-3), 57-83. https://doi.org/10.1207/s15327965pli162&3_01
- DePaulo, B. M. i Morris, W. L. (2006). The unrecognized stereotyping and discrimination against singles. *Current Directions in Psychological Science*, 15(5), 251-254. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2006.00446.x>
- Državni zavod za statistiku (2011a). Stanovništvo u samačkim kućanstvima prema starosti, spolu i zakonskome bračnom stanju, popis 2011. https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_27/H01_01_27_RH.html
- Državni zavod za statistiku (2011b). Stanovništvo prema starosti, spolu, tipu kućanstva i statusu u obitelji. https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_29/H01_01_29_RH.html
- Državni zavod za statistiku (2011c). Stanovništvo staro 15 i više godina prema zakonskome bračnom stanju i spolu, popisi 1991. – 2011. https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/usp_08_HR.htm
- Eby, L. T., Casper, W. J., Lockwood, A., Bordeaux, C. i Brinley, A. (2005). Work and family research in IO/OB: Content analysis and review of the literature (1980–2002). *Journal of Vocational Behavior*, 66(1), 124-197. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2003.11.003>
- Ein-Dor, T., Reizer, A., Shaver, P. R. i Dotan, E. (2012). Standoffish perhaps, but successful as well: Evidence that avoidant attachment can be beneficial in professional tennis and

- computer science. *Journal of Personality*, 80(3), 749-768. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2011.00747.x>
- Frazier, P., Arikian, N., Benson, S., Losoff, A. i Maurer, S. (1996). Desire for marriage and life satisfaction among unmarried heterosexual adults. *Journal of Social and Personal Relationships*, 13(2), 225-239. <https://doi.org/10.1177/0265407596132004>
- Gebhardt, W. A., Van Der Doef, M. P., Massey, E. K., Verhoeven, C. J. M. i Verkuil, B. (2010). Goal commitment to finding a partner and satisfaction with life among female singles: The mediating role of rumination. *Journal of Health Psychology*, 15(1), 122-130. <https://doi.org/10.1177/1359105309346212>
- Greenhaus, J. i Beutell, N. (1985). Sources and conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10, 76-88. <https://doi.org/10.2307/258214>
- Hamilton, E. A., Gordon, J. R. i Whelan-Berry, K. S. (2006). Understanding the work-life conflict of never married women without children. *Women in Management Review*, 21, 393-415. <https://doi.org/10.1108/09649420610676208>
- Hancock, L. L. (2017). *How women experience and respond to singlism: Stereotyping and discrimination of singles* [Neobjavljena doktorska disertacija]. Walden University, Minneapolis.
- Kalić, S. (2021). *Kvaliteta života hospitaliziranih psihijatrijskih bolesnika prema skupinama poremećaja* [Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo]. ZIR. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:243:145130>
- Kovačić Petrović, Z., Peraica, T. i Kozarić-Kovačić, D. (2021). Važnost procjenjivanja kvalitete života u ovisnika o alkoholu. *Archives of Psychiatry Research: An International Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 57(1), 29-38. <https://doi.org/10.20471/may.2021.57.01.03>
- Kuzma, D. (2016). *Kvaliteta života osoba treće životne dobi* [Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet]. ZIR. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:098799>
- Li, T. i Chan, D. K. S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European journal of social psychology*, 42(4), 406-419. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1842>
- McKeown, J. K. i Parry, D. C. (2018). First comes love, then comes marriage, then comes baby in the baby carriage? Exploring how women can use leisure as resistance to gendered ideologies. *Leisure Studies*, 38(2), 191-203. <https://doi.org/10.1080/02614367.2018.1553995>
- Mesmer-Magnus, J. R. i Viswesvaran, C. (2005). Convergence between measures of work-to-family and family-to-work conflict: A meta-analytic examination. *Journal of Vocational Behavior*, 67, 215-232. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.05.004>
- Morris, W. L., DePaulo, B. M., Hertel, J. i Taylor, L. C. (2008). Singlism – Another problem that has no name: Prejudice, stereotypes, and discrimination against singles. U M. A. Morrison & T. G. Morrison (Ur.), *The psychology of modern prejudice* (str. 165-194). Nova Science.
- Morris, W. L. i Osburn, B. K. (2016). Do you take this marriage? Perceived choice over marital status affects the stereotypes of single and married people. U Adamczyk, K. (Ur.), *Singlehood from individual and social perspectives* (str. 145-162). Libron.
- Morris, W. L., Sinclair, S. i DePaulo, B. M. (2007). No shelter for singles: The perceived legitimacy of marital status discrimination. *Group Processes & Intergroup Relations*, 10(4), 457-470. <https://doi.org/10.1177/1368430207081535>
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2016). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Press.
- Ochnik, D. i Mandal, E. (2016). Do Polish never-married singles feel stigmatized? U Adamczyk, K. (Ur.), *Singlehood from individual and social perspectives* (str. 163-191). Libron.
- Pepping, C. A., MacDonald, G. i Davis, P. J. (2018). Toward a psychology of singlehood: An attachment-theory perspective on long-term singlehood. *Current Directions in Psychological Science*, 27(5), 324-331. <https://doi.org/10.1177/0963721417752106>
- Robbins, S. P. (2003). *Essentials of Organisational Behaviour* (VII. izdanje). Prentice Hall.
- Sarkisian, N. i Gerstel, N. (2015). Does singlehood isolate or integrate? Examining the link between marital status and ties to kin, friends, and neighbors. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(3), 361-384. <https://doi.org/10.1177/0265407515597564>

- Simon, R. W. i Barrett, A. E. (2010). Nonmarital romantic relationships and mental health in early adulthood: Does the association differ for women and men? *Journal of Health and Social Behavior*, 51(2), 168-182. <https://doi.org/10.1177/0022146510372343>
- Social Security Administration (2016). Marital status and poverty. <https://www.ssa.gov/policy/docs/population-profiles/marital-status-pov-erty.html>
- Stack, S. i Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: A 17-nation study. *Journal of Marriage and the Family*, 60(2), 527-536. <https://doi.org/10.2307/353867>
- Stapić, M. (2012). *Odnos usamljenosti i kvalitete života kod osoba starije životne dobi* [Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku]. ZIR. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:419762>
- Šimunić, A., Antonio, A., Garraio, C., Jørgensen, K. M., Fartek, M. i Zelenková, A. (2021a). *Are work cultures singles-friendly and promoters of work-life balance? A study across six European countries* [Usmeno izlaganje]. 35th Virtual EFPSA Congress, Online.
- Šimunić, A., Fartek, M., Antonio, A., Garraio, C. i Jørgensen, K.M. (2021b). *Single Adults' Perceptions of a Singles-Friendly Work Culture, Work-Life Balance, Job Performance, and Well-Being during the COVID-19 Pandemic* [Usmeno izlaganje]. 3. međunarodni znanstveno-stručni skup Odjela za psihologiju Hrvatskoga katoličkog sveučilišta: Suočavanje s kriznim situacijama – putevi jačanja otpornosti, Zagreb, Hrvatska.
- Šimunić, A., Garraio, C., Jørgensen, K.M., Antonio, A. i Fartek, M. (2022). *Relations of well-being and job performance with work-life balance and a single-friendly work culture during the COVID-19 pandemic* [Usmeno izlaganje]. 22nd Biennial Work and family researchers network conference, New York, Sjedinjene Američke Države.
- Timonen, V. i Doyle, M. (2014). Life-long singlehood: Intersections of the past and the present. *Ageing & Society*, 34(10), 1749-1770. <https://doi.org/10.1017/S0144686X13000500>
- US Census Bureau (2019). Unmarried and Single Americans Week: September 19-25, 2021. <https://www.census.gov/newsroom/stories/unmarried-single-americans-week.html>
- van den Berg, L. i Verbakel, E. (2022). Trends in singlehood in young adulthood in Europe. *Advances in Life Course Research*, 51, 100449. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2021.100449>
- Young, M. (1999). Work-family backlash: Begging the question, what's fair? *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 562, 32-46. <https://doi.org/10.1177/0002716299562001003>
- Wilkinson, K., Tomlinson, J. i Gardiner, J. (2017). Exploring the work-life challenges and dilemmas faced by managers and professionals who live alone. *Work, Employment and Society*, 31(4), 640-656. <https://doi.org/10.1177/0950017016677942>
- Zakon o porezu na dohodak*. (2021). <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>
- Zheng, C., Molineux, J., Mirshekary, S. i Scarpato, S. (2015). Developing individual and organisational work-life balance strategies to improve employee health and wellbeing. *Employee Relations*, 37(3), 354-379. <https://doi.org/10.1108/ER-10-2013-0142>

Some Aspects of the Life of Single Adults

Abstract: On a global level, from year to year there is an increase in the number of singles, that is, people who, either willingly or unwillingly, are not in any form of partner relationship, which increases the need for research into this specific phenomenon. This paper presents certain aspects of singlehood and the challenges faced by singles, which have been reviewed and researched in the previous literature: the reasons that lead to singlehood, ubiquitous stereotypes and discrimination, the psychological well-being of singles and their functioning in the context of the workplace and complying work with family and private life. Specific methodological challenges in the given field of research and guidelines for future research are also presented. Mainly, in this paper, singleness is analyzed taking into account the perspective of never-married adults without children, who are not in a committed romantic relationship.

Despite the fact that, due to their status, they often have to face criticism from those who do not respect the plurality of attitudes and life choices, single people in terms of subjective well-being, generally did not prove to be inferior to married people. Nevertheless, the relationship between marital status and psychological well-being is still complicated and ambiguous. It has been shown that it is necessary to appeal for equality of rights and treatment in terms of working conditions, regardless of a person's personal and family status, which would ultimately have a beneficial effect on organizations and society as a whole. The lack of a larger number of targeted studies of single people in Croatia is evident. In view of the above, it would be necessary to perform more detailed research that would thoroughly examine the role of the variables presented in this paper in the context of singlehood, but also other mechanisms and determinants of satisfaction and well-being of this group of people.

Key words: singlehood, stereotypes, discrimination, well-being, compatibility of work and private roles

Korespondencija: asimunic@unizd.hr

Primljeno: 17. 02. 2023.
Ispravljeno: 26. 06. 2023.
Prihvaćeno: 27. 06. 2023.
Online: 26. 07. 2023.